

Politica culturală în state din Uniunea Europeană

Dr. Teodor Cristian Dumitrescu

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului "Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate", cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077

Abstract

Cultura se află în centrul proiectului european și constituie cheia principiului „unității în diversitate” a Uniunii Europene. Respectul diversității culturale conjugat cu capacitatea de a se reuni în jurul valorilor comune au constituit garanția păcii, prosperității și solidarității de care se bucură UE. În era globalizării, cultura poate aduce o contribuție unică la o strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii, promovând stabilitatea, înțelegerea reciprocă și cooperarea în întreaga lume.

Keywords: cultura, politici culturale,

Raymond Williams afirma despre cultură că este "unul dintre cele două sau trei cuvinte cele mai complicate din limba engleză". În unele țări cultura este aproape sinonimă cu artele, iar politica culturală are tendința de a se concentra asupra artelor vizuale și interpretative, a literaturii, festivalurilor și altor domenii care au legătură cu aceasta. Ministerele culturii se concentrează asupra infrastructurii și în special asupra teatrelor, galeriilor de artă, muzeelor, clădirilor cu valoare istorică, artiștilor și companiilor artistice.

De partea cealaltă se află concepția conform căreia arta este tot ceea ce nu suntem obligați să facem, cultura ca mod distinctiv de viață, care deosebește un oraș german de unul francez, spre exemplu, sau comunitatea spaniolă de cea suedeză. Potrivit acestei concepții, artele reprezintă una din multiplele manifestări ale identității culturale unice ale unui loc, a oamenilor de acolo, iar politica culturală se poate ocupa cu orice, de la dans popular la tradiții culinare locale, viața străzilor, modă.

Politicile culturale stimulează stabilirea platformelor de cooperare și bună vecinătate, ea îmbină armonios dreptul la diferențiere cu obligația de solidaritate dincolo de hotarele naționale. Este de asemenea important ca societatea civilă să participe activ la formarea politicii culturale, astfel clădindu-se fundamentul coeziunii sociale și al unui viitor comun pentru toți europenii.

Guvernele europene trebuie să opereze prin intermediul unei game vaste de parteneri din sectorul public, privat sau independenți. Acest lucru este evident în lumea schimbătoare a culturii, unde eforturile statului într-o anumită direcție pot produce adesea rezultate neașteptate, uneori nedorite. În domeniul culturii viziunea individuală poate avea un efect uriaș și neprevăzut, în timp ce atragerea resurselor publice necesare, substanțiale poate să nu producă nici o schimbare.

Ministerele culturii din diferite țări se preocupă de un domeniu care este în mod intrinsec supus schimbării și adesea considerat marginal față de obiectivele de bază ale guvernului. Dezvoltarea și gestionarea politicii culturale este, așadar, una dintre cele mai complexe zone ale guvernării moderne, un proces de echilibrare, nu atât între priorități aflate în competiție, ci între viziuni rivale asupra rolului culturii în societate.

Există două abordări în acest sens, aflate la extreme diferite. Una dintre acestea spune că nu trebuie să existe nici un fel de intervenție a statului în sectorul cultural, cealaltă, dimpotrivă, pledează pentru controlul guvernamental asupra resurselor culturale. În Europa contemporană este puțin probabil că vor exista țări care să-și exprime preferința pentru una dintre extreme. Locul unde va fi situat punctul de echilibru va varia de la o țară la alta.

Modurile de funcționare și metodele de lucru ale culturii s-au schimbat profund. Se acordă prioritate proiectelor mai mult decât instituțiilor, cooperării decât schimburilor, confruntărilor și dialogului mai mult decât consensurilor, colectivității decât exclusivității, demersurilor bottom up, flexibile și care funcționează în rețea, mai degrabă decât metodelor rigide top down.

Politicile culturale și structurile lor sunt supuse unor deconstrucții / restructurări permanente: acolo unde omogenitatea se bucură de privilegii, astăzi este pusă în evidență diversitatea culturală, acolo unde prevala logica comunitară, se vorbește de necesitatea salvagărdării spațiului public. Acolo unde totul era reglat între puteri publice, în prezent sunt lăsate să intervină regulile pieței.

În sfârșit, acolo unde predomina naționalul, se manifestă integrarea politicii culturale în domeniile transfrontalierului și internaționalului .

Libertatea de exprimare, conservarea, dezvoltarea și promovarea moștenirii culturale constituie principii ale politicii culturale în majoritatea statelor europene. Administrarea culturii și punerea în aplicare a deciziilor luate în acest domeniu sunt diverse și variază de la un stat la altul, dar se pot găsi anumite similarități la nivelul statelor cu formă de organizare asemănătoare sau în cazul statelor cu un sistem mai mult sau mai puțin centralizat.

Referitor la relațiile internaționale, statele membre ale Uniunii Europene și-au concentrat atenția pe facilitarea schimburilor cu alte culturi și pe promovarea culturii.

Rolul sectorului privat în domeniul cultural este în continuă dezvoltare. Îmbunătățirea cooperării dintre sectoarele public-privat, descentralizarea în domeniul cultural, responsabilitatea, precum și protecția diversității culturale, combaterea xenofobiei și rasismului sunt obiectivele urmărite.

Politica culturală reprezintă valorile și principiile care ghidează orice entitate socială în problematica și afacerile culturale. Politicile culturale sunt de cele mai multe ori făcute de guverne, dar și de alte instituții din sectorul privat, de la corporații și până la organizații comunitare. Politicile culturale oferă asistență celor care iau decizii și care au în vedere acțiuni ce vizează viața culturală.

Politicile culturale sunt un ansamblu de măsuri publice pentru sectorul cultural. În vederea unei mai bune gestionări a acestor măsuri, este necesară fixarea și definirea unor obiective pe termen lung ale politicii culturale și stabilirea unor metode, resurse și centre pentru planificare și implementare. Există mai multe domenii de acțiune a politicii culturale:

- ✓ arte tradiționale, în sensul dat astăzi de țările dezvoltate, care sunt limba și literatura, artele scenei, artele vizuale;
- ✓ cultura aplicată, din care fac parte artizanatul artistic, artizanatul industrial, design-ul, construcțiile și arhitectura;
- ✓ noile forme de cultură, care sunt cinematograful, fotografia, mijloacele de informare în masă, video;

- ✓ culegerea informației, proces care se realizează prin intermediul muzeelor de istorie și știință, care sunt subordonate tot culturii ca sursă de informație;
- ✓ difuzarea informației, proces care se realizează prin intermediul mass - mediei și care are un rol important în propagarea culturii;

După părerea Corneliei Costin, s-au identificat trei piloni de bază cu ajutorul cărora putem face o descriere potrivită politicii culturale și aceștia sunt: obiectivele, mijloacele și efectele.

Obiectivele sunt reprezentate de scopurile pe care și le propun politicienii și prin natura lor au un statut ideal. Ele sunt însă necesare pentru că trasează o direcție, un proces sau o dezvoltare.

Obiectivele principale ale politicii culturale a Uniunii Europene se referă la:

- o consolidarea sentimentului de apartenență față de o comunitate europeană, cu respectarea diversității tradițiilor și culturilor naționale și regionale;
- o facilitarea accesului cetățeanului european la cultură;
- o exploatarea potențialului de angajare a sectorului cultural;
- o răspândirea culturii în lume.

Mijloacele politicii culturale sunt măsurile aflate la dispoziția factorilor de decizie pentru a schimba datele realității în direcția propusă prin obiective. În cadrul politicii culturale, mijloacele cel mai des utilizate sunt resursele financiare, legislația și informația.

Rezultatele politicii culturale sunt îmbrăcate de schimbările survenite în urma măsurilor luate pentru realizarea obiectivelor. Evaluări importante ale rezultatelor se pot obține și prin analiza conținutului acțiunilor, realizărilor culturale, a experienței și cunoștințelor beneficiarilor acțiunii culturale, atunci când este vorba despre acțiunea de informare.

Politica culturală în **Austria** se bazează pe ceea ce este considerat a fi necesar culturii, cum ar fi libertatea de exprimare artistică, participarea la viața artistică, probleme de administrare, cooperarea dintre domeniul privat și cel public. Modernizarea și îmbunătățirea metodelor în domeniul cultural precum și administrarea și descentralizarea autorității culturale sunt unele dintre cele mai

importante obiective. Articolul 15 al Constituției Austriei repartizează majoritatea puterilor în domeniul cultural provinciilor – Bundeslander – în timp ce guvernului federal îi sunt repartizate în mod expres competențe ce țin de aspectul de suveranitate, cum ar fi arhivele și bibliotecile cu profil tehnic și științific, colecțiile artistice și cele științifice, cât și administrarea infrastructurii federale – muzee federale, Biblioteca Națională, teatre federale, monumente istorice.

În Austria, cele mai recente probleme discutate au fost găsirea unor strategii pentru stimularea ocupării forței de muncă în sectorul culturii și pentru sprijinirea expresivității culturale a grupurilor etnice. Pentru egalitatea de gen în domeniul artelor și al mediei, scopurile majore ale politicii au inclus sporirea contactelor la nivel internațional și promovarea artei contemporane și experimentale austriece.

Legea din 16 iulie 1973 cunoscută ca “ Legea pactului cultural” garantează, în **Belgia**, autonomia comunităților flamandă, wallonă și germană în materie culturală precum și protecția minorităților. Comunitățile flamandă, wallonă, germană – sunt responsabile pentru domeniile culturale artă, audiovizual, educație, sport pentru copii și tineret.

În **Belgia**, comunitatea vorbitoare de limbă franceză este conștientă de faptul că dacă cultura va ocupa un loc important în societatea viitorului bazată pe cunoaștere, va fi importantă intensificarea scopului politicilor de a promova mobilitatea și schimbul între tineri și să se asigure că toate rețelele culturale electronice în Europa sunt accesibile tuturor.

În mod similar, în societatea hibridă a Belgiei, în capitala Europei, există o nevoie de a organiza întâlniri între diverse culturi și credințe pentru a se evidenția și pentru a dezvolta elemente comune de bază.

Principiul subsidiarității joacă un rol important în politica culturală la nivel național, regional, provincial, municipal și civic, pentru încurajarea exprimării în toate formele de artă a tuturor aspectelor moștenirii umane, fie ea istorie, arhitectură sau comori intangibile. Cultura este un vehicul pentru orice călătorie, cu excepția voiajelor de cucerire.

Ministere de la Communaute française Wallonie – Bruxelles administrează problemele culturale ale comunității vorbitoare de limbă franceză, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap se ocupă de problemele comunității flamande, iar Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft de cele ale comunității germane.

Politica culturală în **Danemarca** are la bază: libertatea cuvântului, democrația culturală, calitatea și descentralizarea.

Libertatea cuvântului garantează o veritabilă libertate de exprimare; democrația culturală exprimă respectul pentru diversitatea culturală și dreptul la pluralism cultural; descentralizarea asigură deschiderea, accesul la viața culturală și promovează principiul subsidiarității, ceea ce implică ca decizia să fie luată împreună cu cetățenii interesați.

Ministerul Culturii din Danemarca are în vedere inițiative care susțin creația artistică, muzica, teatrul, filmul, bibliotecile, arhivele și muzeele, precum și educația și perfecționarea în aceste domenii. Ministerul este de asemenea responsabil în materia dreptului de autor, răspândirea informațiilor culturale, radio, televiziune, sport și cooperare culturală internațională. Ministerul Culturii este compus dintr-o divizie centrală și un număr de instituții culturale. Aceste instituții se bucură de o considerabilă libertate de acțiune și independență în relațiile cu Ministerul Culturii.

Climatul cultural în **Germania** se caracterizează prin toleranță, libertatea de expresie și deschidere către inovație, care reprezintă condiția esențială și în același timp sufletul unei politici culturale active. În cele 16 Landuri guvernele susțin și promovează orice tip de activitatea culturală. Guvernul federal este responsabil cu menținerea și sprijinirea autogovernării instituțiilor și asociațiilor locale precum și cu dezvoltarea unei infrastructuri pentru activitățile larg răspândite.

În Germania, landurile, Ministerul Culturii (Kulturministerien) și Ministerul Științei (Wissenschaftsministerien) au responsabilități specifice în domeniul cultural. Sarcina principală a Conferinței Permanente a Ministerului Afacerilor Culturale este de a asigura minimul necesar în domeniul educației și culturii. În 1998 a fost creat Serviciul pentru cultură și media din Cancelaria Federală pentru a unifica puterile și responsabilitățile referitoare la politica culturală.

În **Grecia** politica culturală se bazează pe respectarea, conservarea, dezvoltarea și promovarea moștenirii culturale. Pentru artiștii contemporani cultura tradițională greacă reprezintă o adevărată sursă de inspirație.

Ministerul Culturii este responsabil cu implementarea politicii culturale precum și de colaborarea dintre administrațiile locale și instituțiile private. De asemenea,

supraveghează alocarea fondurilor pentru sectorul artistic. Ministerul este responsabil cu elaborarea unor proiecte care să aibă în vedere protecția și promovarea moștenirii culturale. O serie de comisii sunt subordonate ministerului, cu scopul de a susține și a îmbunătăți activitatea acestuia în diverse domenii.

În **Spania** cultura este privită ca fiind forma cea mai potrivită de exprimare a persoanei, a societății, a unei națiuni, a unei civilizații. Accesul la cultură, promovarea acesteia, conservarea și îmbogățirea patrimoniului istoric și cultural, precum și a moștenirii artistice reprezintă priorități ale politicii culturale din această țară.

Politica culturală s-a axat pe “investiția” în moștenirea culturală, infrastructura culturală, consolidarea și dezvoltarea industriei culturale. Spania acordă o importanță deosebită diseminării culturii spaniole între cetățenii săi, precum și unor de măsuri care au ca țintă relațiile externe ale Spaniei, promovând co-producția în America Latină, de exemplu.

Alte obiective urmăresc evaluarea și restructurarea administrației interne. Mai mult un nou Act de Sponsorizare este creat pentru a stabili taxe stimulative pentru ca persoane private și companii să facă donații pentru desfășurarea activităților culturale. Pentru a atinge aceste scopuri sunt necesare unele măsuri legislative, precum creșterea investițiilor în special în principalele instituții culturale.

Comisia pentru probleme culturale (Comisia Delegada para Asuntos Culturales) este un organism guvernamental delegat, care se ocupă de coordonarea și promovarea politicii culturale. Ministerul Educației, Sportului și Culturii reprezintă organismul central însărcinat cu elaborarea și implementarea regulilor generale în materie culturală. Îndeplinește această sarcină direct, prin Secretariatul de stat pentru Cultură, care controlează Directoratul general pentru arte frumoase și patrimoniu cultural, Directoratul general pentru carte, arhivă și biblioteci și Directoratul general pentru cooperare culturală și comunicații.

Obiectivele politicii culturale în **Franța** sunt concentrate pe menținerea și exploatarea moștenirii culturale, sprijinirea creativității și artiștilor, dezvoltarea unui sistem de educație care să permită accesul la cultura profesionistă, lupta împotriva inegalității, accesului la cultură și dezvoltarea creației artistice.

În Franța responsabilitatea pentru promovarea culturii aparține Ministerului Educației Naționale pe plan intern și Ministerului Afacerilor Externe, pentru promovarea culturii pe plan internațional.

În **Irlanda**, Department of Arts, Heritage, Gaeltacht and the Island sprijină, promovează, conservă și prezintă patrimoniul cultural irlandez. În aria responsabilității acestuia intră și instituțiile artistice și culturale, emisiuni și filme etc.

Politica culturală a **Italiai** s-a schimbat începând cu 1996. Au intervenit o serie de elemente noi în reconstruirea profilului cultural.

Reformarea structurilor guvernamentale s-a referit și la modul de administrare al culturii, creșterea fondurilor și crearea unui singur minister care să se ocupe de majoritatea aspectelor în domeniul politicii culturale. Politica Italiei se concentrează în primul rând pe integrarea tuturor competențelor legate de moștenirea culturală, de spectacol, publicații, sport.

Ministerul Culturii (Ministero per i Beni e le Attivita Culturali) a fost creat în 1998. Competențele în materia culturală au fost împărțite între stat, regiuni și autoritățile locale, după reorganizarea din 1998. Statul are acum o serie de responsabilități și este implicat în protecția patrimoniului cultural. Trei dintre cele cinci regiuni autonome au responsabilități depline pentru moștenirea lor culturală, conservarea și dezvoltarea acesteia. Celelalte 15 regiuni au responsabilități care se referă la punerea în aplicare a legislației naționale referitoare la muzee și biblioteci, turism cultural, spectacole.

Politica culturală a **Olandei** se referă la găsirea celor mai bune forme de exprimare culturală, pentru asigurarea diversității în materie culturală, tradiții istorice, forme de manifestare artistică. Principiile călăuzitoare au fost întotdeauna compatibile cu dorința de a susține geografic, ideologic și artistic diversitatea.

Calitatea rămâne unul dintre criteriile cele mai importante în acordarea subvențiilor culturale. Alte probleme se referă la impactul social al proiectelor, programelor și al evenimentelor, precum și la noi metode de evaluare și responsabilitate. Accentul în educația culturală cade când pe cerere când pe ofertă, în felul acesta dându-le posibilitatea oamenilor și încurajându-i să descopere lucrări și evenimente culturale și artistice.

În Olanda Ministerul Educației, Culturii și Științei (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen) este responsabil de activitatea culturală și de măsurile care se impun în această materie, începând din 1994.

Politica culturală a **guvernului portughez** se bazează pe următorul principiu: creația culturală și folosirea acesteia constituie un drept esențial pentru toți cetățenii și reprezintă o componentă fundamentală a vieții lor. Principala caracteristică și obiectivele politicii culturale se bazează pe democrație și descentralizarea vieții culturale, transferul puterilor de la nivel central la nivel regional și al instituțiilor locale. Următorii pași vor avea în vedere internaționalizarea – susținerea în promovarea culturii peste hotare – și participarea la rețeaua europeană de creare și răspândire a culturii.

Ministerul Culturii (Ministerio da Cultura) a fost creat în 1995 pentru a întări poziția culturii într-un context mai larg și pentru a iniția dialogul și stabilirea relațiilor cu alte ministere. Ministerul este susținut de o serie de organisme. Dintre cele mai importante amintim Consiliul Național pentru Copyright și Înaltul Consiliu pentru Biblioteci.

În **Suedia** autoritățile naționale, regionale și municipale sunt responsabile cu toate obiectivele politicii culturale. Obiectivele fac referire la asigurarea egalității de participare la viața culturală, conservarea și exploatarea moștenirii culturale, promovarea educației culturale, precum și schimbul intercultural.

Ministerul Culturii (Kulturdepartementet) este partea guvernului responsabilă de planificarea, dezvoltarea și coordonarea politicii culturale pe termen lung.

În Regatul Unit, pe 25 iunie 1999 a fost lansat un program de asistență a autorităților locale pentru dezvoltarea unor strategii culturale locale. Serviciile culturale oferă o gamă largă de beneficii și pot ajuta la abordarea excluderii sociale și să ajute la reînnoirea spirituală. 14 autorități locale din toată țara au pus la punct o strategie culturală.

Referinte:

Bianchini, F. (1993) *Remaking European cities: the role of cultural policies*, in: F. Bianchini & M. Parkinson (Eds) *Cultural Policy and Urban Regeneration: the West European Experience*, pp. 1-19 (Manchester: Manchester University Press).

Duncan, T., Ley, D., (1997), *Place, Culture, Representation*, Editura Routledge, London - New York.

Duxbury, N. & Gillette, E. (2007, February). *Culture as a key dimension of sustainability: Exploring concepts, themes, and models*. Working paper no. 1. Vancouver: Centre of Expertise on Culture and Communities, Creative City Network of Canada/Simon Fraser University.
www.cultureandcommunities.ca/downloads/WP1-Culture-Sustainability.pdf

European Parliament, Directorate – General for Research – *Cultural Policies in the EU Member States*, 2002

Ianoș, I., (2010), *Globalizare culturală și cultură globală. Global și local în geografia culturală*, Editura Universitară, București

SALAR (Swedish Association of Local Authorities and Regions). (2008). *Culture in the sustainable society*. Stockholm: SALAR